

Piet Heinstraat 53: Bernhard en Gerda Thekla Jacoby-Oppenheimer, Louis Steffen, Hans George Clement en Thomas Max Jacoby

Wat moet je doen? Wat moet je doen als je als Joods-Duits vluchteling in Nederland wordt ingehaald door het Nazi regime?

Bernhard Jacoby en Gerda Oppenheimer kwamen uit Berlijn. Eind januari 1933 werd Adolf Hitler Rijkskanselier. Een kleine drie maand later vertrokken Bernhard en Gerda uit Berlijn naar Rotterdam. Bernhard werd op 24 april 1933 geregistreerd en Gerda vier dagen later. In december van 1933 trouwden Bernhard en Gerda. Een jaar later werd hun eerste zoon Louis Steffen geboren. Ook hun tweede (Hans Georg Clement) en derde (Thomas Max) zoon werden in Rotterdam geboren. Bernhard werd ingeschreven in Rotterdam als koopman in lingerie en meer specifiek als vertegenwoordiger van een Berlijns bedrijf. In november 1937 startte hij een eigen bedrijf: “Elegantia” voor alle soorten dames-, heeren- en kinder, over-, boven- en onderkleeding, kousen, sokken, schoeisel, boorden, dassen, hoofddekseis. Dit bedrijf werd geen groot succes, want een klein jaar later werd het faillissement uitgesproken. De familie Jacoby – Oppenheimer woonde tot 1940 op diverse adressen in Rotterdam, met een kort uitstapje naar Pijnacker.

Op 4 september 1940 kregen Bernhard en Gerda met andere Joden in Rotterdam te maken met de vreemdelingencirculaire. Alle Joden die zich na 1 januari 1933 in Rotterdam hadden gevestigd werden gesommeerd om binnen drie dagen de stad (en zelfs het hele kustgebied) te verlaten. Dat moest uit veiligheidsoverwegingen. Drie dagen was heel snel, zodat de meeste getroffen slechts het allernoodzakelijkste konden meenemen. Het gezin Jacoby – Oppenheimer vertrok naar Hattem waar ze op 8 september zijn

ingeschreven op Molecaten C212. Bernhard werd geregistreerd zonder beroep. Op 20 december 1940 verhuisden ze naar Zwolle (Azaleastraat 48). Bernhard is dan geregistreerd als statisticus. In de jaren daarna verhuisden ze nog een paar keer: naar Groeneweg 107, Assendorperstraat 47 en vanaf juni 1941 waren ze woonachtig op Piet Heinstraat 53. In dat schooljaar werd de oudste zoon Louis Steffen ingeschreven als leerling in klas 1 van de Joodse Lagere School.

De levensomstandigheden voor Joden werden steeds moeilijker en de vraag wat te doen nijpender. Afwachten, je lot ondergaan, verzet plegen, proberen wegen te vinden om te ontkomen, onderduiken? Gerda Oppenheimer koos voor een mogelijke uitweg via de bureaucratie. De wijze waarop Bernhard en Gerda waren omgegaan met hun Ausbürgerung in 1939 was daar misschien al een voorbode van. Zonder problemen leverden zij hun Duitse paspoorten in bij het Consulaat in Rotterdam. Klaarblijkelijk wilden ze het keurig volgens de regels doen. Met de Verordening VI/1941, waarbij Joden zich als zodanig moesten registreren bij het bevolkingsregister waren ook criteria gegeven wie als Joods gedefinieerd moest worden. Waarschijnlijk dacht Gerda dat deze criteria een uitweg konden bieden. Immers, je werd als Joods geregistreerd als je meer dan twee Joodse grootouders had en dat was bij Gerda niet het geval. In juli 1942 werd een verzoek van de burgemeester van Zwolle met zes bijlagen en bewijsmateriaal uit Berlijn verstuurd naar de Rijksinspectie voor de Bevolkingsregisters om in het bevolkingsregister de registratie van Gerda en de kinderen te mogen veranderen. Uit het bewijsmateriaal bleek dat de ouders van Gerda's moeder evangelisch en katholiek waren en dat Gerda's moeder evangelisch. Derhalve had Gerda slechts twee Joodse grootouders en haar kinderen drie. Voor Gerda zou dat een persoonsbewijs zonder J betekenen. Het verzoek werd doorgestuurd aan de Commissaris-Generaal voor bestuur en justitie. Bij de deportatie van Zwolse Joden op 9 april 1943 naar Westerbork

werd Bernhard wel weggevoerd, maar Gerda en de kinderen, hangende de uitspraak in de procedure, niet. Ondanks dit uitstel was het al op 5 augustus 1942 duidelijk dat de bureaucratische uitweg voor Gerda en haar kinderen niet zou werken. Toen al ontving de burgemeester van Zwolle een brief waarin staat dat mocht Gerda gelijk krijgen voor wat betreft haar grootouders dat geen enkel gevolg zou hebben. In dezelfde Verordening VI/1941 stond immers ook dat als je op 9 mei 1940 getrouwd was met een Jood je sowieso geregistreerd werd als Jodin. En voor de kinderen maakte het niets uit of ze nu 3 of 4 Joodse grootouders hadden. Het blijft vreemd dat desondanks de procedure is voortgezet. Was het in de hoop op een of andere bureaucratische lijst te komen? Was het om tijd te kopen? De uitkomst van het verhaal was wrang. Gerda's verzoek werd in augustus 1943 gehonoreerd, maar in de praktijk maakte het niets uit. In september 1943 werden Gerda en haar kinderen ook naar Westerbork weggevoerd.

Bernhard Jacoby wordt op 25-2-1944 naar Theresienstadt afgevoerd. Op 28-9-1944 gaat hij naar Auschwitz. Als overlijdensdatum is 30-9-1944 genoteerd, ergens in Midden Europa. Er zijn echter aanwijzingen dat deze datum niet klopt. Gerda en de kinderen gaan op 25-2-1944 naar Theresienstadt en vandaaruit op 4-10-1944 naar Auschwitz. Gerda en haar drie kinderen zijn vermoord op 6-10-1944.

Frank Inklaar